

Педагогічна освіта

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18205665>

Педагогічні умови формування розвивального освітнього середовища у закладі освіти як чинник розвитку особистості: традиції та інновації

Опалюк Тетяна Леонідівна

доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи, декан факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

вул. І. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32302, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1704-4184>

Прийнято: 11.12.2025 | Опубліковано: 29.12.2025

***Анотація:** У статті здійснено теоретичний аналіз традицій та сучасних інновацій в організації освітньої діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі в контексті формування розвивального освітнього середовища як чинника розвитку особистості майбутнього вчителя. Обґрунтовано актуальність проблеми професійно-педагогічної підготовки фахівців в умовах трансформації освітньої парадигми, реалізації положень Болонського процесу та впровадження компетентнісного підходу.*

На основі узагальнення наукових підходів вітчизняних і зарубіжних дослідників розкрито сутність освітньої діяльності у вищій школі як багатовимірного феномена, що поєднує навчання, виховання, розвиток і професійне становлення студентів. Визначено провідну роль викладача в організації та управлінні навчально-пізнавальною діяльністю студентів, а

також значення їх суб'єктної активності, самостійності й рефлексії в досягненні освітніх результатів.

У статті виокремлено сукупність принципів професійно-педагогічної спрямованості освітньої діяльності, зокрема принцип професійно-педагогічної значущості знань і принцип професійної компетентності щодо проєктування дидактичних вимог до системи організації навчального процесу. Показано, що реалізація зазначених принципів створює необхідні педагогічні умови для формування професійної компетентності, самоефективності, здатності до саморозвитку й самореалізації майбутнього вчителя.

Особливу увагу приділено ролі інноваційних освітніх технологій і сучасних підходів до навчання у розвитку творчого потенціалу студентів та формуванні їх готовності до розв'язування нестандартних педагогічних завдань. Зроблено висновок, що ефективна організація освітньої діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі має ґрунтуватися на єдності теоретичної й практичної, психолого-педагогічної та фахово-предметної підготовки, забезпечуючи цілісний розвиток особистості майбутнього педагога.

Ключові слова: розвивальне освітнє середовище; освітня діяльність; вищий педагогічний навчальний заклад; професійно-педагогічна підготовка; педагогічні умови; професійна компетентність; особистісний розвиток майбутнього вчителя; інноваційні освітні технології; самореалізація; самоефективність.

Pedagogical Conditions for the Formation of a Developmental Educational Environment in a Higher Pedagogical Institution as a Factor of Personal Development: Traditions and Innovations

Opaliuk Tetiana Leonidivna

Doctor of Pedagogical Sciences,

Professor of the Department of Social Work,

Dean of the Faculty of Special Education, Psychology and Social Work,

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University

61 I. Ohiienko Street, Kamianets-Podilskyi, 32302, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1704-4184>

Abstract: *The article presents a theoretical analysis of the traditions and contemporary innovations in organizing educational activities in higher pedagogical education institutions, focusing on the formation of a developmental educational environment as a factor in the personal growth of future teachers. The relevance of professional-pedagogical training is justified in the context of the transformation of the educational paradigm, the implementation of the Bologna Process, and the introduction of a competence-based approach.*

Based on a review of domestic and international research, the study reveals the essence of educational activity in higher education as a multidimensional phenomenon integrating learning, upbringing, development, and professional formation of students. The leading role of the teacher in organizing and managing students' learning activities, as well as the significance of students' autonomy, activity, and reflection in achieving educational outcomes, is highlighted.

The article identifies a set of principles of professional-pedagogical orientation, including the principle of professionally and pedagogically significant knowledge and the principle of professional competence in designing didactic requirements for

organizing the educational process. The implementation of these principles creates the necessary pedagogical conditions for developing professional competence, self-efficacy, self-development, and self-realization of future teachers.

Special attention is given to the role of innovative educational technologies and modern approaches to teaching in fostering students' creative potential and preparing them to solve non-standard pedagogical tasks. It is concluded that the effective organization of educational activities in higher pedagogical institutions should be based on the integration of theoretical and practical, psychological-pedagogical, and subject-specific training, ensuring the holistic development of the future teacher's personality.

Keywords: *developmental educational environment; educational activity; higher pedagogical education institution; professional-pedagogical training; pedagogical conditions; professional competence; personal development of future teachers; innovative educational technologies; self-realization; self-efficacy.*

Постановка проблеми. Постановка проблеми. Підготовка нового покоління педагогів, здатних ефективно впливати на суспільний розвиток, актуалізує потребу ґрунтовного оновлення професійно-педагогічної підготовки у закладах вищої педагогічної освіти та наукового обґрунтування нових функцій педагогіки вищої школи. Сучасні соціокультурні трансформації, динамічні зміни в усіх сферах життєдіяльності людини, активне засвоєння цінностей сучасного суспільства об'єктивно зумовлюють необхідність перетворення вищої школи на розвивальне освітнє середовище, спрямоване на відтворення й збагачення педагогічної культури.

У цьому контексті очевидно, що будь-які зміни у вищій освіті безпосередньо пов'язані з особистістю викладача закладу вищої освіти – педагога й науковця, носія наукового знання та культурно-педагогічного досвіду суспільства. Відтак перед сучасною педагогічною освітою постає складне коло

завдань, пов'язаних з визначенням і реалізацією педагогічних умов організації освітньої діяльності у вищому педагогічному закладі освіти.

Ці завдання спрямовані, по-перше, на створення педагогічних умов для розвитку творчих здібностей майбутніх педагогів, а по-друге – на забезпечення цілісного розвитку особистості та її саморозвитку в межах розвивального освітнього середовища. Йдеться про формування здатності майбутнього вчителя не лише ефективно застосовувати наявні соціальні й педагогічні технології, а й виходити за межі нормативної діяльності, творчо й гнучко розв'язувати професійні завдання, розробляти та впроваджувати педагогічні інновації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць засвідчує значний інтерес дослідників до проблем упровадження новітніх підходів і стратегій організації освітньої діяльності у вищій школі в контексті реалізації положень Болонського процесу. Зокрема К. Гораш [1], Я. Болюбаш [2], В. Хименець [3], Т. Молнар [4] та ін. у своїх дослідженнях обґрунтували напрями модернізації вищої педагогічної освіти, визначили загальні педагогічні умови її оновлення та окреслили потенціал освітнього середовища щодо підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

Водночас проблема цілісного формування розвивального освітнього середовища у вищому педагогічному закладі як системного чинника розвитку особистості майбутнього педагога залишається недостатньо розробленою. Наявні дослідження переважно зосереджуються або на організаційно-структурних аспектах освітнього процесу, або на окремих компонентах професійно-педагогічної діяльності викладача, не завжди розкриваючи взаємозв'язок між педагогічними умовами організації освітньої діяльності та особистісним розвитком суб'єктів навчання.

Питання професійно-педагогічного становлення викладача вищої школи як носія наукового знання й культурно-педагогічного досвіду, що безпосередньо впливає на розвиток особистості майбутнього вчителя, широко висвітлено у

працях І. Барбашової, Л. Ярощук [5], Кулешова О. [6], Polishchuk S. [7]. Проте в цих дослідженнях недостатньо уваги приділено ролі викладача як активного суб'єкта створення розвивального освітнього середовища та реалізації інноваційних педагогічних умов у поєднанні з освітніми традиціями.

Аспекти вдосконалення професійно-педагогічної майстерності викладача вищої школи (Kuchynska I., Vlashkova O. and others [8], С. Поліщук, О. Горбатюк [9], С. Роціна [10],) і зміст професійно-педагогічної діяльності також не повною мірою розкривають питання інтеграції педагогічних умов організації освітньої діяльності у вищій школі з процесами розвитку особистості майбутнього педагога.

Таким чином, попри значну кількість наукових напрацювань, залишається наукова прогалина щодо комплексного обґрунтування педагогічних умов формування розвивального освітнього середовища у вищому педагогічному навчальному закладі з урахуванням поєднання традицій та інновацій як визначального чинника розвитку особистості. Саме заповнення цієї прогалини й зумовлює актуальність даної статті, у якій здійснюється теоретичне узагальнення та систематизація педагогічних умов організації освітньої діяльності у вищій педагогічній школі, спрямованих на забезпечення особистісного й професійного розвитку майбутніх учителів.

Метою статті є здійснення комплексного теоретичного аналізу усталених традицій і сучасних інновацій, що активно впроваджуються в організацію освітньої діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі, а також виявлення особливостей їхньої взаємодії та взаємодоповнюваності, які в сукупності зумовлюють специфіку організації освітнього процесу в умовах сучасних суспільних та освітніх трансформацій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання):

1. проаналізувати сучасні підходи та стратегії організації освітньої діяльності у вищій педагогічній школі в контексті Болонського процесу;

2. виявити педагогічні умови формування розвивального освітнього середовища, що сприяють розвитку особистості майбутнього вчителя;
3. дослідити взаємодію традиційних і інноваційних компонентів освітньої діяльності та їхній вплив на професійно-педагогічну майстерність викладача.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом актуальною стала проблема визначення сутності освітньої та професійно-педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу, зумовлена зміною його ролі та активною реалізацією положень Болонського процесу. Традиційно вважалося, що основою роботи викладача є знання предмета, однак сучасні педагогічні та психологічні дослідження показують, що ключовим є формування цілеспрямованої, саморегульованої та пізнавальної діяльності студентської та учнівської молоді, організацією та управлінням якої має забезпечувати викладач.

Це визначає необхідність запровадження нового підходу до професійно-педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах, особливо у вищих педагогічних закладах, де створюються педагогічні умови для розвитку особистості студента (учня) та формування розвивального освітнього середовища.

У педагогічній практиці така діяльність виявляється через освоєння студентами (учнями) змісту навчальних дисциплін, що відображає реальні сфери матеріального та духовного життя суспільства. Цей зміст включає поняття, концепції, теорії, форми, методи, прийоми та оновлені засоби розв'язання типових і специфічних завдань, а також методи оцінки точності та конкретності рішень і техніку застосування наявних знань у навчальній та практичній діяльності.

Діяльність студентів (учнів) буде ефективною лише за умов належного організаційного та педагогічного супроводу, коли викладач створює необхідні педагогічні умови, організовує, управляє і контролює процес навчання,

формуючи тим самим розвивальне освітнє середовище, що сприяє всебічному розвитку особистості.

О. Малихін у своїх дослідженнях зазначає, що у психолого-педагогічних студіях значна увага приділяється застосуванню компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців, які працюватимуть у системі освіти. Існують достатні та верифіковані підстави вважати, що компетентнісний підхід як самостійне явище пройшов декілька етапів розвитку: стадію констатації (визначення необхідності його застосування), стадію феноменологізації (аналіз і опис явища) і нині перебуває на методологічній стадії, коли уточнюються ключові поняття, фактори, шляхи та умови його реалізації.

Науковець також наголошує, що компетентнісний підхід у педагогічній освіті базується на інтегрованих і міждисциплінарних вимогах до результатів освітнього процесу. Його впровадження обумовлене необхідністю формування у студентів (учнів) умінь самостійно та адекватно розв'язувати проблемні ситуації у навчальному, професійному та соціальному контексті. Це створює відповідні педагогічні умови, які забезпечують розвиток саморегуляції, пізнавальної активності та формування розвивального освітнього середовища, орієнтованого на всебічний розвиток особистості.

Перші результати застосування компетентнісного підходу у вітчизняній освіті свідчать про підвищення якості освітніх послуг відповідно до вимог «замовника», адаптацію освітніх стандартів до соціальних норм і потреб, а також узгодження освіти з національними традиціями та соціально-економічними реаліями. У рамках Болонського процесу триває активна робота з формування єдиного європейського змісту кваліфікацій і ступенів, зокрема визначення загальних та спеціальних компетенцій випускників бакалаврського та магістерського рівнів. Компетентнісний підхід дозволяє поєднувати гнучкість і автономію навчальних планів, що є важливою умовою ефективного функціонування сучасного розвивального освітнього середовища. Водночас

сучасна педагогічна освіта потребує перегляду методів оцінки навчальних досягнень та забезпечення якості освітнього процесу. Сучасний ринок педагогічної праці потребує спеціалістів, які враховують психологічні особливості різних вікових категорій, орієнтуються на досягнення психолого-педагогічної науки і практики, володіють методами наукового дослідження, інтерактивними технологіями навчання дітей, учнівської молоді та дорослих, а також засобами професійно-творчого розвитку й саморозвитку, здатні реалізувати концепцію «навчання упродовж життя».

Подальший розвиток компетентнісного підходу пов'язаний із переходом від загальнотеоретичних уявлень до практичного створення предметних освітніх програм, що формують педагогічні умови для ефективного навчання та розвитку особистості. Одним із ключових напрямів державної освітньої політики є модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу, а також переорієнтація змісту освіти на цілі сталого розвитку, що сприяє формуванню розвивального освітнього середовища та всебічного розвитку студентів і учнівської молоді (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, с. 3) [10].

У системі освіти, зокрема у вищих педагогічних навчальних закладах, чітко простежується розмежування предмета діяльності викладача та студентів (учнів). Для викладача основним є організація та управління навчальною діяльністю студентів у межах змісту, що визначається завданнями підготовки кваліфікованого фахівця та специфікою вищої педагогічної освіти. Для студентів предметом діяльності є власні дії, спрямовані на досягнення очікуваних результатів навчання.

Взаємозв'язок цих двох сторін забезпечується через педагогічні умови, створені викладачем, та активне залучення студента (учня) до навчального процесу, що формує основу розвивального освітнього середовища.

Зокрема, «система формування вмінь самооцінювальної діяльності студентів реалізує такі педагогічні умови організації самостійної навчальної діяльності: багатокomпонентність змісту, методів, засобів і форм навчання; впровадження дослідницької рефлексії для створення орієнтовної основи самооцінювання; інтеграцію особистісної та професійної рефлексії; використання інтегративно-модульної технології для діагностики та управління процесом формування самооцінювальних умінь» [11].

На основі провідних положень такого підходу можна конкретно визначити педагогічні умови організації діяльності викладача та його управлінський вплив на студентів, спрямований на досягнення освітніх цілей. Реалізація комплексної системної організації всіх компонентів навчального процесу дозволяє ефективно визначати способи та засоби досягнення головної мети теорії та практики вищої школи – підвищення якості підготовки молодих фахівців, зокрема у сфері освіти.

Поняття «навчальний процес» розглядається як специфічна організована діяльність у певному навчальному закладі, що охоплює всі його компоненти: діяльність викладача, активність студентів, засоби та форми реалізації освітнього процесу [12, с. 68]. Дидактичний феномен «процес навчання» зосереджується насамперед на взаємодії викладача і студента, без урахування матеріально-технічного чи організаційного забезпечення [13].

Т. Лукіна визначає процес навчання у вищій школі як спеціально організовану взаємодію суб'єктів пізнавальної діяльності, що моделюється шляхом визначення цілей, завдань, змісту, структури, методів, форм і мотивів навчальної діяльності студентів. Така організація створює педагогічні умови для опанування студентами соціального досвіду, накопиченого людством у різних галузях науки, сприяє розвитку інтелектуальної, емоційно-вольової сфер діяльності, формує потребу у самоосвіті та самовихованні, забезпечуючи всебічний розвиток особистості [12, с. 89].

Отже, ефективно організований навчальний процес у вищій школі формує розвивальне освітнє середовище, яке забезпечує активну участь студентів у навчанні та сприяє розвитку їхніх компетентностей і професійної самостійності.

До основних функцій процесу навчання належать освітня, розвивальна та виховна. Сучасне розуміння освіти передбачає також реалізацію комунікативної та управлінської функцій. У вищій школі навчання доповнюється професійною функцією, яка, за М. Фіцулою, надає освітньому процесу професійної спрямованості, водночас не зводячи його виключно до прикладної діяльності [14].

Сьогодні організація освітньої діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі вимагає забезпечення всіх зазначених функцій, що реалізується через впровадження трьох основних циклів підготовки фахівця.

Ключові особливості навчання у вищій школі:

1. професійна спрямованість: набуття наукових знань і практичних навичок відбувається у контексті підготовки до діяльності за обраною професією;
2. опанування науки та її методів: студент засвоює наукові знання, знайомиться з проблемами та завданнями науки, набуває умінь їх практичного застосування;
3. поєднання навчального та дослідницького процесу: самостійна пізнавальна діяльність студентів інтегрується з науковою роботою, що створює педагогічні умови для формування критичного мислення та розвитку розвивального освітнього середовища [6].

Завдяки такій організації навчального процесу забезпечується всебічний розвиток особистості студентів та формування професійних і загальних компетентностей.

Освітня діяльність у вищому педагогічному навчальному закладі надає широкі можливості для задоволення потреб майбутнього вчителя у

професійному та особистісному розвитку, особливо за умов безперервності та взаємозв'язку теоретичної і практичної підготовки, а також інтеграції психолого-педагогічної і фахово-предметної підготовки.

Такий процес може розглядатися як система взаємопов'язаних компонентів, яка, за В. Єфімовою, проявляється у складній адаптованій поведінці викладача і студента під час обробки та аналізу навчальної інформації [15].

Основними елементами освітнього процесу є:

- цілі навчання, що визначають бажаний результат засвоєння знань;
- зміст освіти, який відображає педагогічно адаптований соціальний досвід;
- методи навчання та учіння;
- організаційні форми навчання;
- реальний результат, що свідчить про ефективність навчання [6].

Узгоджена реалізація цих компонентів створює педагогічні умови для формування розвивального освітнього середовища та забезпечує всебічний розвиток особистості майбутнього педагога.

Формування системи освітньої діяльності та навчального процесу у закладі вищої освіти передусім визначається загальними цілями вищої освіти й завданнями професійної підготовки фахівців відповідного профілю. Відповідно, освітній процес у вищому навчальному закладі функціонує як складова ширшої системи освіти суспільства та перебуває у тісному взаємозв'язку з галузевою наукою і спеціальними методиками. Саме ці взаємозв'язки зумовлюють вибір провідних форм, методів, прийомів і засобів організації навчання та визначають педагогічні умови створення розвивального освітнього середовища.

За переконанням О. Малихіна, ключову роль в організації освітньої діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі відіграють наукові теорії, а не емпірична практика. Проте, щоб теоретичні положення не

залишалися абстрактними, їх необхідно вибудувати з урахуванням попереднього досвіду студентів, спиратися на нього та цілеспрямовано розвивати. Засвоєні теоретичні знання мають знаходити практичне втілення через виконання конкретних дій, операцій, процедур і використання педагогічних технологій, що забезпечує формування вмінь і навичок практичного застосування знань.

Таким чином, організація освітньої діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі має базуватися на органічній єдності теорії та практики, яка виступає важливою педагогічною умовою розвитку особистості майбутнього вчителя та ефективного функціонування розвивального освітнього середовища [7].

Принцип професійно-педагогічної значущості знань передбачає цілеспрямоване включення до змісту освітньої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів системи знань, що мають безпосередню педагогічну цінність і охоплюють професійно-педагогічний, предметно-фаховий, методичний та соціокультурний аспекти підготовки. Така інтеграція змісту навчання створює сприятливі педагогічні умови для формування професійної компетентності та особистісного розвитку майбутнього вчителя, забезпечуючи реалізацію загального принципу професійно-педагогічної спрямованості освітнього процесу.

У сучасних умовах трансформації освітньої парадигми, що супроводжується оновленням змісту освіти, методологічних підходів і педагогічного мислення, особливої значущості набуває готовність викладача до впровадження інновацій. Орієнтація в сучасних освітніх технологіях, педагогічних ідеях та інформаційно-комунікаційних засобах стає необхідною умовою ефективною професійної діяльності. Опанування цифрових і освітніх технологій розглядається як ключова педагогічна умова формування інноваційного потенціалу, саморозвитку та становлення особистості

майбутнього педагога в межах розвивального освітнього середовища вищого педагогічного закладу.

Сучасні інноваційні технології навчання та новітні способи подання освітньої інформації, що постійно оновлюється, висувають підвищені вимоги до професійної мобільності майбутніх учителів. Ефективна педагогічна діяльність у динамічному освітньому просторі передбачає сформовану здатність до самостійного прийняття рішень і творчого розв'язування нестандартних педагогічних завдань. За таких умов особливої значущості набуває розвиток механізмів самоактуалізації, самореалізації та самоефективності, які мають цілеспрямовано формуватися ще в процесі навчання у вищому педагогічному закладі як важлива складова розвитку особистості майбутнього вчителя.

Ідеї А. Адлера про активну й творчу природу особистості дозволяють теоретично обґрунтувати необхідність створення відповідних педагогічних умов у межах розвивального освітнього середовища. Учений розглядав людину як суб'єкта, що свідомо відбирає та осмислює життєвий досвід, формує індивідуальну систему цілей і способів їх досягнення, вибудовуючи цілісний життєвий план і стиль життя. Для майбутнього педагога усвідомлений вибір професійно-особистісної траєкторії є ключовим чинником самовдосконалення й самореалізації. Водночас цей процес потребує високого рівня самостійності й не може відбуватися спонтанно, а має бути інтегрованим у систему організації самостійної навчальної діяльності студентів як структурного елемента розвивального освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу.

Згідно з концепцією А. Адлера, процес становлення життєвих цілей, індивідуального стилю життя та власної схеми апперцепції має творчий характер. Учений підкреслює унікальність особистості, її здатність до самосвідомого вибору та активного впливу на перебіг власного життя. У цьому контексті формування самоефективної особистості майбутнього вчителя

розглядається передусім як результат його суб'єктної активності, що зумовлюється внутрішньою мотивацією, прагненням до саморозвитку та цілеспрямованою роботою над формуванням професійно й особистісно значущих якостей.

Висновки. Отже, на основі здійсненого теоретичного аналізу усталених традицій і сучасних інновацій в організації освітньої діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі було визначено сукупність принципів професійно-педагогічної спрямованості, зокрема: принцип професійно-педагогічної значущості знань та принцип професійної компетентності викладача щодо проєктування дидактичних вимог до системи організації освітньої діяльності студентів у процесі їхньої підготовки.

Варто підкреслити, що вибір педагогічної професії є відповідальним і значущим кроком у житті молодшої людини, який має ґрунтуватися на усвідомленій мотивації та внутрішній готовності до професійного саморозвитку. Саме від цього значною мірою залежить активність студента – майбутнього вчителя – у процесі власного професійно-педагогічного становлення, рівень його самореалізації та досягнення професійної майстерності.

Освітню діяльність у вищому навчальному закладі доцільно розглядати як багатовимірний феномен, що інтерпретується в наукових підходах по-різному: як спеціально організовану взаємодію суб'єктів пізнавальної діяльності, спрямовану на активне засвоєння студентами соціального досвіду та розвиток їх інтелектуальної й емоційно-вольової сфер (В. Лозова); як цілісну систему, у межах якої інтегруються процеси навчання, виховання, розвитку та формування особистості з відповідними умовами, формами й методами їх реалізації (І. Зайченко); як сукупність освітніх, дидактичних, виховних і управлінських систем та їх компонентів, що забезпечують якісне вдосконалення педагогічної системи і підвищення результативності освітнього процесу (І. Підласий); як комплекс можливостей для задоволення освітніх і професійних потреб

особистості майбутнього вчителя за умови єдності теоретичної й практичної, а також психолого-педагогічної та фахово-предметної підготовки (О. Малихін).

Список використаних джерел:

1. Гораш К.В. Сучасні тенденції змін освітнього середовища закладів загальної середньої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету*, 2021. Вип. 2(49). С. 142-147.

2. Вища освіта України і Болонський процес : *Навчальний посібник. За ред. В.Г. Кремня. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин*. К.: Освіта, 2004. 384 с.

3. Хименець В.В. Інноваційно-освітня діяльність. URL: http://www.visnyk-ekon-old.uzhnu.edu.ua/images/pubs/47/2/47_2_8.pdf

4. Молнар Т.І. Формування розвивального освітнього середовища в Новій Українській Школі. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 2024. №105. С.20-25.

5. Формування особистості в освітньому процесі: теорія і практика : *колективна монографія. За ред. І. Барбашової, Л. Яроцук*. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2022. 224 с.

6. Кулешова О. А. Психологічно безпечне освітнє середовище як фактор впливу на результати навчання здобувачів освіти. Вересень. 2023. № 4. С. 115-126.

7. Polishchuk S. Professional readiness of a teacher for innovative activities: a qualitative aspect. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University* <http://journals.pnu.edu.ua> Vol. 11, No. 1 (2024), 184-192. DOI: 10.15330/jpnu.11.1.184-192

8. Ir. Kuchynska, O. Blashkova, N. Rodiuk, O., S. Polishchuk, N. Ivanytska, K. Mnyshenko Innovative educational activity in higher education in the conditions of

modern reforming of Ukrainian educational system. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. 15th International Scientific Conference, 2022. Vol. I, Pages 168-183.*

9. Поліщук С.В., Горбатюк О.В. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього вчителя. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч.* Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 31-32.

10. Роціна С.М. Розвивальне освітнє середовище навчального закладу як умова особистісного розвитку учнів. *Педагогічний альманах.* 2021. Вип. 12. Ч. 1. С. 34–38.

11. Розман І. Студентоцентризований підхід та цифрові технології як компетентнісна складова навчання. *Педагогічна наука і освіта XXI століття : Науково-методичний журнал.* № 1, 2023. С. 69-78.

12. Лукіна Т.О. Управління якістю загальної середньої освіти: *навчально-методичний посібник.* Київ.: Педагогічна думка, 2020. 230 с.

13. Жога Р. А. Персоналізоване освітнє середовище як інноваційний напрям розвитку сучасної освіти. *Інноваційна педагогіка.* 2021. Вип. 36. С. 165-171.

14. Трубачева С.Е., Мушка О.В. Традиції та інновації у проектуванні освітнього середовища сучасної гімназії. *Український педагогічний журнал.* 2021. № 4. С. 45–47.

15. Єфімова В. До 425-річчя від дня народження Яна Амоса Коменського – видатного чеського педагога, мислителя, письменника. URL: <http://pmu.in.ua/nogroup/komensky/>